

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
Aktyorlik san'ati; dramatik teatr va kino aktyorligi san'ati
mutaxassisligi magistranti
E-mail: dnrodilova@gmail.com*

TURK, KOREYS VA O'ZBEK SERIALLARI: O'XSHASHLIK VA IJODIY TAFOVUTLAR TAHLILI

***Annotatsiya.** Ushbu maqola bugungi kun ekran san'atining jozibali olamida turk va koreys seriallarining muvaffaqiyat sirlari hamda o'zbek serialchiligidan joriy holati haqida so'z yuritiladi. Shu bilan birga, Sharqona qadriyatlarning zamonaviy ekrandagi aksini tahlil qilarkan, nega milliy seriallarimiz hamon oddiy maishiy mavzular iskanjasida qolayotganini kuyunchaklik bilan mushohada qiladi. Maqolada jahon tajribasiga tayangan holda, yuksak bilim va boshqaruv salohiyatiga ega bo'lgan yangi zamon qahramonlari paydo bo'lishi kerakligi badiiy tilda asoslab berilgan. Milliy seriallarni millatning o'zligini anglatuvchi kuchli bir ko'zgu ekanini anglatishga xizmat qiladi.*

***Kalit so'zlar:** teleserial, o'zbek seriallari, ekran san'ati, milliy o'zlik, badiiy tafakkur, tomoshabin.*

TURKISH, KOREAN AND UZBEK TV SERIES: ANALYSIS OF SIMILARITIES AND CREATIVE DIFFERENCES

***Abstract.** This article analyzes the factors behind the success of Turkish and Korean TV series within contemporary screen culture and examines the current state of Uzbek TV series. It also explores the representation of Eastern values in modern media and critically examines the tendency of national TV series to remain limited to everyday themes. Based on international experience, the study substantiates the need for the emergence of a new type of protagonist characterized by high intellectual capacity and leadership potential. The study demonstrates that national TV series function as a powerful medium for expressing national identity.*

Keywords: *TV series, Uzbek TV series, screen art, national identity, artistic thinking, audience.*

Bundan bir necha o'n yil avval o'zbek tomoshabini uchun Lotin Amerikasining uzun va adog'i yo'q seriallari yangilik edi. Biroq bugungi kunga kelib, ekranlarni Sharq falsafasi va qadriyatlariga yaqin bo'lgan Turkiya va Janubiy Koreya mahsulotlari egalladi. Shu bilan birga, milliy serialchilik ham o'z yo'lini topishga harakat qilmoqda. Bu uch yo'nalish o'rtasidagi o'xshashliklar va tafovutlarni anglash, bizga milliy ekran san'atining istiqbolini belgilashda yordam beradi. Zamonaviy fikr tarafdorlari nazarida, bugun bosma davriy nashrlar singari televideniye ham davri o'tdi. Ularning fikricha, asosiy auditoriya allaqachon ijtimoiy tarmoqlarga ko'chib o'tgan. To'g'ri, bu gapda asos bor. Ammo unga to'liq qo'shilib bo'lmaydi. Shu ma'noda televideniye hamon muhim targ'ibot vositasi va millionlab auditoriyasiga ega. Ayniqsa, ko'ngilochar dasturlar, seriallarning ishqibozi istagancha topiladi. Afsuski, "Bugun tomoshabinga "milliy serial" yorlig'i ostida taqdim etilayotgan ijodiy mahsulotlarning sifati, saviyasi, milliy qadriyat va an'analarga xosligi qay darajada?" degan savolga javob yo'q.

Televideniye kanallarida tomoshabin eng ko'p yig'iladigan paytda asosan milliy seriallarimiz namoyish etiladi. Ularni kuzatar ekansiz, xayolingizda "Bunday seriallar orqali qachongacha millatning, o'zimizning ustimizdan kulamiz?" degan savol tug'ilishi tabiiy. Ustiga-ustak, bunday tomoshalar fahsh, manmanlik, kibr, odamlarni mensimaslik kabi illatlarni targ'ib etuvchi vositaga aylanib qolayotgani achinarlidir. Qonunni mensimaslik, zo'ravonlik, odamlarning yupun hayotini masxara qilish holatlarini aytmasa ham bo'ladi [1, 4-b].

Seriallar olami inson ruhiyatining turli qirralari aks etgan ulkan ko'zgudir. Turk seriallaridagi ehtirosli nigohlar va koreys dramalaridagi nafis sukunat zahirida, aslida, har bir inson talpinadigan mehr va adolat izlanishlari yashiringan. Yana bir jihati endilikda, oddiy maishiy muammolar emas, qalbning eng nozik

torlarini chertadigan, tomoshabinni o'zi bilan yuzma-yuz kelishga undaydigan yuksak badiiy tasvirlar namoyon bo'lishi ma'naviy ehtiyojga aylanmoqda.

Sababi, san'atning vazifasi shunchaki hayotni nusxalab efirga uzatish emas, uning mazmuniga nur bag'ishlashdir. Ekrandagi har bir lavha tomoshabinning didini tarbiyalashi, uning dunyoqarashini kengaytirishi va milliy o'zlikni zamonaviy talqinda anglatishi lozim. Qachonki, bizning ijod namunalarimiz ham jahon ekranlarida "bizning madaniyat nafasi" sifatida qabul qilinsa, shundagina san'atning asl maqsadiga erishilgan bo'ladi. Ekrandagi mazmunsizlik o'rmini yuksak ijodiy tafakkur egallaydi.

Bunday yuksak maqsadlarga erishish uchun oilaviy nizolar yoki qaynona-kekin mojarolaridan iborat tor doiradan chiqish, ijodiy izlanishlarning gorizontini kengaytirishi darkor. Tomoshabin qalbida milliy g'urur va ertangi kunga ishonch uyg'otish uchun bizga yangi qahramonlar, yangi kurashlar va zamonaviy muvaffaqiyat qissalari suv bilan havodek zarur. Aslida, bugungi kun qahramoni faqat maishiy tashvishlar ichida qolgan inson emas, dunyo bilan bo'ylashayotgan, ijodkor va yaratuvchan shaxs qiyofasida namoyon bo'lishi lozim. Afsuski, real hayotdagi bunday shiddatli o'zgarishlar va yutuqlar hali-hamon milliy ekranlarimizda o'z ifodasini to'laqonli topgani yo'q.

Keyingi to'rt-besh yil ichida namoyish etilgan ko'plab seriallarning mavzusi o'zaro yaqin, aniqrog'i, bir-birining takrori. Bu xususda yuqorida aytib o'tdik. Xo'sh, nahotki boshqa mavzu bo'lmasa? Ko'zni kattaroq ochib, bugungi O'zbekistonning dunyo hamjamiyatidagi yangi o'rni, ijtimoiy-ma'naviy mavqeiga, odamlar, yoshlar hayotiga chuqurroq nazar tashlaylik. Yoshlarimizning ilm-fan, san'at, sport, tadbirkorlik va boshqa sohalarda erishayotgan yutuqlari, dunyoning havasiga sazovor bo'layotgan natijalari qiziqarli serial bo'lishi mumkin-ku? Davlatimiz rahbarining AQShda yosh vatandoshlar bilan uchrashuvida bildirilgan fikrlar, o'zga yurtda, o'zgacha sharoitda yashab, o'zbekligini unutmagan, millat farovonligi uchun xizmat qilishni niyat qilib, havas qilarli natijalarga erishayotgan yoshlar, o'zimizda zamonaviy zavod-fabrikalar qurib, million-million dollarlik

mahsulotni xorijga eksport qilayotgan navqiron tadbirkorlar haqida film, serial ishlash nega rejalarimizda yo'q? Buning sababi bitta, murakkab mavzu ustida bosh qotirgandan ko'ra, ijara uyida divanga yonboshlab yotib, navbatdagi pufak serialni shitob boshlash va tugallash oson. Ijod – to'la ma'noda erkin faoliyat. Bu borada hech kimga to'siq qo'yilishi mumkin emas. Ammo istiqlool bergan bu buyuk imkoniyatdan qanday maqsadda foydalanish – boshqa masala. Shunday ekan, serial ishlab chiqarish tizimini jiddiy qayta ko'rib chiqish, havaskor "oshpaz"larning sifatsiz "cho'zma lag'mon"i dan qutulish vaqti yetib kelganini unutmaylik [2, 8-b].

Keling, nigohimizni dunyo tan olgan ekran asarlariga qarataylik. Nega Janubiy Koreyaning "Saroy javohiri" (Tangem) seriali kichik bir mamlakat chegarasidan chiqib, butun olamni zabt etdi? Bu asar shunchaki bir oshpaz qizning taqdiri emas, inson irodasining yengilmasligi, milliy taomlar orqali madaniyat va tibbiyotning nafis uyg'unligini tarannum etgan falsafiy doston edi. Tangem obrazi orqali koreys xalqi o'z tarixini, nafosatini va fidoyilik qadriyatlarini jahonga ko'rsata oldi.

Turkiyaning "Kyosem Sulton" tarixiy dramasini olsak, unda saroy o'yinlari yoki hashamatli liboslarnigina aks ettirib qo'ymagan, davlat boshqaruvidagi mas'uliyat, shaxs va jamiyat manfaatlari o'rtasidagi murakkab to'qnashuvlar mahorat bilan chizilgan. Bu seriallar tomoshabinga vaqt o'tkazishni emas, o'zligini anglashni, maqsad sari sobitqadamlik bilan intilishni o'rgatadi. Ularda har bir kadr, har bir dialog zamirida ulkan ijodiy tafakkur va milliy g'urur yotganligini ko'rishimiz mumkin. Xo'sh, bizga shunday badiiy quvvatga ega ssenariy va seriallar kerakmi? Albatta! Bizga bugungi kunning "Tangem"lari kerak. Zamonaviy ilm-fan laboratoriyalarida dunyoni o'zgartirayotgan olim qizlarimiz, jahon bozorlarini zabt etayotgan yosh tadbirkorlarimiz, o'z kasbining haqiqiy javohiri bo'lgan zamondoshlarimiz, haqida yuksak san'at asarlari yaratish vaqti keldi. Biz "pufak seriallar"ning yengil changidan qutulib, tariximizning zabardast siymolari va bugungi kunning shijoatli qahramonlarini ekranga olib chiqishimiz

shart. Bugun O'zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy hayotida yangi bir uyg'onish nafasi sezilmoqda. Davlat boshqaruvining murakkab sohalarida, xalqaro maydonda shiddatli maydonlarida va ezgu ijtimoiy loyihalar markazida aynan mana shunday "zamon Kyosemlari", tafakkuri tiniq, irodasi po'lat, intellektual salohiyati ummon kabi teran yetakchilar bo'y ko'rsatmoqda. Ularning har bir qarorida yurak ehtirosi va sovuqqon mantiq va vatanparvarlik tuyg'usi mujassam. Bu ayollar va yosh yetakchilar o'zlarining yuksak boshqaruv mahorati bilan jamiyatning eskirgan qarashlarini parchalab, taraqqiyotning yangi ufqlarini ochmoqdalar. Bizga ekran orqali aynan mana shunday ruhiyati yengilmas, tafakkuri chegara bilmas zamondoshlarimizning jonli siymolari kerak. Millatning ijodiy salohiyati "cho'zma lag'mon"lar bilan emas, "Saroy javohiri" yoki "Kyosem Sulton" darajasidagi salmoqli, dunyo havas qiladigan, ekran san'atining asl namunasi bo'la oladigan asarlar bilan o'lchanadi. Bugungi o'zbek tomoshabini shunday yuksak badiiy mahsulotga munosibdir.

Biroq, bunday yuksak badiiy cho'qqilarga intilish jarayonida biz tanganing ikkinchi tomoniga, seriallarning inson ongiga o'tkazadigan tinimsiz va ba'zan sezilmas ta'siriga ham hushyorlik bilan qarashimiz lozim. San'at noto'g'ri qo'llarda ma'naviy qiyofani yemiruvchi qurolga ham aylanishi mumkin. Shu sababli, ekran san'atiga millat axloqini shakllantiruvchi mas'uliyatli jarayon sifatida yondashish bugungi kun ziyolilari va ijodkorlari oldidagi eng dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Quyidagi fikrlar esa soha vakillari va mutaxassislarning bu boradagi xavotirlari hamda mavjud muammolarga ichkaridan nazarini ifodalaydi.

"Seriallar qaysi davlatniki bo'lishidan qat'i nazar, munosabatim yaxshi emas, – debdi adabiyotshunos Muhayyo Yo'ldosh. – Chunki davomiy bo'lgan narsaning boshqaruvda ahamiyati katta. Odamni ergashtirish, fikrini o'zgartirish, tarbiyasi, axloqiga ta'sir qilish yo'li davomli jarayondir. "Tomchi toshni teshadi", degan maqol bejiz emas. Men seriallarni zaharli tomchiga o'xshataman. Istalgan millatni o'z qiyofasidan, axloqiy tutumlaridan, qonuniyatlaridan, qadriyatlaridan

begona qiladi". Yosh rejissyor Baxtiyor Safarov: "Tan olish kerak, seriallarimizda tarbiyaviy ahamiyatga ega sahnalar, ta'sirli dialoglar ham bor. Lekin odamni asabiylashtirib, jazavaga tushiradigan epizodlar bisyor. Gonorari qimmat va qadri baland bo'lgan aktyorlar ham sifatli filmlar yo'qligi hamda pul uchun seriallarda suratga tushishga majbur bo'lmoqda. Ular ham oilasini boqib, tirikchilik qilishi kerak, yaxshi kinolarga taklif kutib, vaqtini o'tkazmaydi-ku. Shu sabab ko'plab professional aktyorlarning darajasi tushib ketyapti. Hozir "o'zbek seriallarini ko'rmayman", degan gapni ko'pchilikdan eshitamiz. O'zini hurmat qiladigan, o'z ustida ishlaydigan, vaqtini qadrlaydigan auditoriya, ya'ni ziyoli qatlam o'zbek serialini ko'rmayapti. Bu – haqiqat!" [3, 4-b].

Darhaqiqat, turk seriallaridagi ehtiroslar silsilasi yoki koreys dramalaridagi nafis ramzlar zahirida yillar davomida sayqallangan professional mehnat va tomoshabin didiga bo'lgan yuksak ehtirom yotadi. Ular o'z milliy qiyofasini dunyoga ko'z-ko'z qilarkan, har bir kadrni zargarona aniqlik bilan ishlaydilar. Bizning milliy seriallarimizda esa, afsuski, ba'zan mana shu zahmat va mas'uliyat o'rnini yengil-yelpi ijod egallab qo'yayotgandek. Agar biz turk rejissyorlarining vizual estetikasidan va koreys ssenariynavislarning teran mantiqidan andoza olib, uni o'z milliy qadriyatlarimiz bilan sug'ormasak, ekranlarimiz "qiziqarsiz seriallar" maskani bo'lib qolaveradi. Haqiqiy san'at tomoshabinni shunchaki ekran qarshisiga mixlash emas, uning ma'naviy dunyosini boyitish, "Tangem" yoki "Kyosem" kabi kuchli xarakterlar orqali millatning irodasini uyg'otish demakdir. Bunday badiiy mas'uliyatni his etmaslik esa sohaning ma'naviy inqiroziga qo'yilgan birinchi qadamdir.

Xamirning zuvalasi qancha ko'p iylansa, tabiiyki undan mag'zi to'q, mazali non chiqadi. "Mendan ketguncha..." qabilida ish tutishni bas qilaylik, serialga qo'l urishdan avval xalqimizning mentalitetini, ma'naviy-axloqiy tarbiyasini nazardan qochirmaylik. Aks holda, qosh qo'yaman deb, ko'z chiqarish hech gap emas. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, turk va koreys seriallarining jahon miqyosidagi zafari milliy madaniyatni zamonaviy san'at tiliga mahorat bilan ko'chira olish

natijasida yuzaga kelgan fenomendir. Bugungi o'zbek serial industriyasi esa o'z taraqqiyotining muhim chorrahasida turibdi.

Biz endilikda maishiy muammolar va “pufak seriallar” doirasida qolib ketmasligimiz, boshqaruvida o'z so'zini aytayotgan qiyofasini ekranga olib chiqishimiz shart. Milliy serialchilik millatning ma'naviy immunitetini mustahkamlovchi, uning yutuqlarini dunyo hamjamiyatiga tanituvchi “yumshoq kuch”ga aylanayotgani quvonarli holatdir. O'zbek tomoshabini ekranda o'zining ichki dunyosini boyitadigan, ruhiyatini yuksaltiradigan va yangi zamon qahramonlari bilan yuzlashtiradigan asarlarni ko'rishga munosib. Qachonki bizning seriallarimiz ham o'z milliy ruhi va yuksak sifati bilan jahon ekranlarida “O'zbekiston nafasi” sifatida qabul qilinsa, san'atning asl muddaosi shundagina hosil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Madiyorov B. *Ekrandagi bemaza seriallar... Ulardan kimga foyda-yu kimga ziyon?* // gaz. Yangi O'zbekiston. – Toshkent: “Poligraf-Press” MCHJ, 2024. – № 99 (216). – 4 b.
2. Meliboyev A. *“Cho'zma lag'mon” yoxud milliy seriallar mazmuniga yana bir nazar* // gaz. – Toshkent: Sharq, 2025. – Jadid № 43 (95). – 8 b.
3. Omad M. *Haftaning bir kuni “serialsiz kun” deb belgilansa...* // gaz. Adolat. – Toshkent: “Sharq” NMAK. 2024. – № 16 (1482). – 4 b.